

Területi Statisztika

Közzététel: 2020. május12.

A tanulmány címe:

Megállítható-e a környezet romlása Európában? Európa környezete – Helyzetkép és kilátások 2020-ban

Szerző:

Pomázi István

<https://doi.org/10.15196/TS600305>

Az alábbi feltételek érvényesek minden, a Központi Statisztikai Hivatal (a továbbiakban: KSH) Területi Statisztika c. folyóiratában (a továbbiakban: Folyóirat) megjelenő tanulmányra. Felhasználó a tanulmány, vagy annak részei felhasználásával egyidejűleg tudomásul veszi a jelen dokumentumban foglalt felhasználási feltételeket, és azokat magára nézve kötelezőnek fogadja el. Tudomásul veszi, hogy a jelen feltételek megszegéséből eredő valamennyi kárért felelősséggel tartozik.

- 1) A jogszabályi tartalom kivételével a tanulmányok a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) szerint szerzői műnek minősülnek. A szerzői jog jogosultja a KSH.
- 2) A KSH földrajzi és időbeli korlátozás nélküli, nem kizárólagos, nem átdadható, térítésmentes felhasználási jogot biztosít a Felhasználó részére a tanulmány vonatkozásában.
- 3) A felhasználási jog keretében a Felhasználó jogosult a tanulmány:
  - a) oktatási és kutatási célú felhasználására (nyilvánosságra hozatalára és továbbítására a 4. pontban foglalt kivétellel) a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
  - b) tartalmáról összefoglaló készítésére az írott és az elektronikus médiában a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
  - c) részletének idézésére – az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven – a forrás, valamint az ott megjelölt szerző(k) megnevezésével.
- 4) A Felhasználó nem jogosult a tanulmány továbbértékesítésére, haszonszerzési célú felhasználására. Ez a korlátozás nem érinti a tanulmány felhasználásával előállított, de az Szt. szerint önálló szerzői műnek minősülő mű ilyen célú felhasználását.
- 5) A tanulmány átdolgozása, újra publikálása tilos.
- 6) A 3. a)–c.) pontban foglaltak alapján a Folyóiratot és a szerző(ke)t az alábbiak szerint kell feltüntetni:

„Forrás: Területi Statisztika c. folyóirat 60. évfolyam 3. számában megjelent, Pomázi István által írt, Megállítható-e a környezet romlása Európában? Európa környezete – Helyzetkép és kilátások 2020-ban c. tanulmány”

- 7) A Folyóiratban megjelenő tanulmányok kutatói véleményeket tükröznek, amelyek nem esnek szükségképpen egybe a KSH, vagy a szerzők által képviselt intézmények hivatalos álláspontjával.

Megállítható-e a környezet romlása Európában? Európa környezete – Helyzetkép és kilátások 2020-ban

**The European environment – state and outlook 2020.
Knowledge for transition to a sustainable Europe**

Pomázi István

Budapesti Metropolitan Egyetem
E-mail: pomazi.istvan@gmail.com

European Environment Agency, Luxembourg.
2019. 496 old.

Az 1210/90/EGK tanácsi rendelet alapján létrehozott Európai Környezetvédelmi Ügynökség (European Environment Agency – EEA) Koppenhágában működik. E rendelet alapján szervezték meg az európai környezeti információs és megfigyelőhálózatot is (European Environment Information and Observation Network – Eionet), amely 33 tagállam és 6 együttműködő ország szakértőinek partnerségi hálózata. A 2019-ben negyedszázados fennállását ünneplő EEA 1994-ben azzal a céllal jött létre, hogy Európa környezetével kapcsolatos, független és megbízható információkkal támogassa az európai szakpolitikai döntéshozatalt és nyilvánosságot.

Az EEA megbízatása – az Eionet segítségével – ismeretek nyújtása annak érdekében, hogy az uniós intézményekben és az Eionet országaiban az érintett érdekcsoportok megalapozott döntéseket hozhassanak az európai környezetminőség javításáról és a fenntarthatóság felé való elmozdulásról. Ennek részeként az ügynökség egyik legfontosabb feladata az, hogy 5 évente átfogó jelentést tegyen közzé a környezet állapotáról, trendjeiről és jövőbeni kilátásairól. Az 1995 óta kiadott jelentések az európai környezet állapotát és kilátásait értékelik, valamint a múltbéli trendek, a meghatározott jövőbeli célok elérése felé tett haladás és az uniós szakpolitika azon lehetőségeinek nyomon követésével tájékoztatást adnak az uniós szakpolitikák megvalósításához és továbbfejlesztéséhez, a hosszú távú célkitűzések eléréséhez.

A 2019. decemberben nyilvánosságra hozott – mintegy félezer oldalas, 4 fő részből, összesen 18 fejezetből álló – hatodik jelentés tudományos megalapozottságát és hitelességét támasztja alá az a tény, hogy a felhasznált szakirodalom és hivatkozások

70 oldalt tesznek ki a teljes terjedelemből. A szöveges elemzéseket 92 ábra, 60 táblázat, 39 szövegdoboz és 16 színes térkép teszi szemléletesebbé és könnyebben érthetővé.

A bevezető fejezet azt tekinti át, hogy 1972-től egészen napjainkig – a Finnország által közreadott első környezetállapot-jelentés óta – miképpen fejlődött a környezet állapotának értékelése Európában és az egyes uniós tagállamokban.

Az első fejezet azt elemzi, hogy különösen az 1950-es évek óta milyen hajtóerők vezettek a globális és az európai környezet állapotának jelentős változásához. A hajtóerők között érdemes megemlíteni a népességnövekedést, a gyorsuló urbanizációt és migrációt. Az állapotváltozáshoz hozzájárult még a klímaváltozás, a környezet állapotának romlása, a nem megújuló természeti erőforrások korlátozottabbá válása, a gyorsuló technológiai fejlődés, valamint nem utolsósorban a fogyasztási szokások és az életmód gyökeres átalakulása. Az előrejelzések szerint a Föld népessége a jelenlegi 7,5-ről 2050-re elérheti a 10 milliárd főt, a városlakók aránya pedig 55-ről közel 70%-ra emelkedhet. A gazdasági növekedés és a növekvő életszínvonal azzal járhat, hogy a nyersanyagok iránti igény 2060-ra megkétszereződik.

A második fejezet azokat az uniós politikákat és hosszú távú fenntarthatósági célokat veszi sorra, amelyekkel válaszokat kívánnak adni a környezeti és éghajlatváltozási kihívásokra. Ezek közé tartozik a 2013-ban elfogadott 7. Környezetvédelmi Akció Program, amelynek 2050-re szóló jövőképe a jólét fenntartását tűzte ki célul a bolygó ökológiai határain belül. Az Európai Unió (EU) elkötelezett a tekintetben is, hogy a belső szakpolitikák kialakításában és a külpolitikájában egyaránt figyelembe veszi az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) által 2015-ben elfogadott fenntartható fejlődési célokat. A globális éghajlatváltozás elleni küzdelemben a kezdetektől élharcos szerepet játszik, és 2050-re a klímasemlegesség elérését tűzte ki célként.

A jelentés legnagyobb terjedelmű, 12. fejezetében elemzi az elmúlt 10–15 esztendő környezeti és klímarendjeit, és kitekint az elkövetkező másfél évtizedre. Tíz tematikus fejezetében részletesen foglalkozik a biológiai sokféleséggel és a természetvédelemmel, a vízzel, a földdel és a talajjal, a tengeri környezettel, az éghajlatváltozással, a légszennyezéssel, a hulladékokkal és az erőforrás-gazdálkodással, a vegyi anyagokkal, a környezeti zajjal, valamint az ipari szennyezéssel.

A biológiai sokféleség – az ambiciózus célok ellenére – aggasztó mértékben csökken: mára a szántóföldi madárfajok közel egyharmada és a gyepterületek lepkefajainak 40%-a eltűnt. Pozitív fejlemény, hogy a természetvédelmi oltalom alá helyezett területek (Natura 2000 hálózat) aránya az EU teljes szárazföldi területéből 18%. Sürgős intézkedésekre van szükség annak érdekében, hogy mérsékelni lehessen a biológiai sokféleségre és az ökoszisztémák szolgáltatásaira nehezedő káros hatásokat, amelyek az éghajlatváltozással, a földhasználat átalakulásával, a környezetszennyezéssel és az invazív idegen fajok betelepülésével magyarázhatók.

Jelenleg a Víz Keretirányelv alapján az európai felszíni vizek 40%-a minősíthető jó ökológiai állapotúnak. Már biztosra vehető, hogy 2020-ra nem sikerül teljesíteni azt a korábban kitűzött célt, hogy valamennyi felszíni víz jó ökológiai állapotot érjen el.

A szennyezéscsökkentő intézkedések eredményeként a fürdőhelyek 95%-a megfelel a jó és kiváló vízminőségi szabványnak. Továbbra is jelentős probléma az intenzív mezőgazdasági termeléshez kapcsolódó nitrátosodás. A jövő legnagyobb kihívásai közé tartozik a klímaváltozás következtében fellépő vízhiány, amely elsősorban a dél-európai országokban válhat gyakoribbá. Más régiókban ugyanakkor a sűrűbben jelentkező árvizekre kell felkészülni.

A földhasználat változását tükrözi, hogy a városok terjeszkedésének és az infrastruktúrális létesítmények bővülésének következtében, főként a mezőgazdasági területek rovására, 2000 és 2018 között több mint 7%-kal nőtt a mesterséges felszín aránya. Ez nagymértékben hozzájárult a tájak szétszabdaltságához, amely negatív hatást gyakorol az ökoszisztémák szolgáltatásaira és az élőhelyek stabilitására. A talajok fizikai, kémiai és biológiai állapotát befolyásoló terhelés szintén nőtt, ami főként a nem fenntartható művelési módok, a kemikáliák magas bevétele és az erózió következménye. Becslések szerint az erózió által okozott talajvesztesség évi 970 millió tonnára, a mezőgazdasági kár pedig évente 1,25 milliárd euróra tehető. Az elmúlt évtizedek iparosításának súlyos környezeti öröksége, hogy az EU területén a szennyezett területek száma megközelíti a 3 milliót, és ezeknek mindössze az egynegyedéről készült leltár. Az EU-szintű szabályozás hiánya a jövőben a talajok minőségének további romlásához vezethet.

A tengeri környezet állapota több szempontból is aggodalomra adhat okot. A halállomány reprodukcióját veszélyezteti, hogy a Földközi-tengerben és a Fekete-tengerben jelentős mértékű a túlhalászat. Az óceánokba és a tengerekbe kerülő szemét, főként a műanyag hulladékok egyre súlyosabb károkat okoznak a tengeri környezetben és az ökoszisztémák egészségében. Öröndetes viszont, hogy 2012 és 2016 között kétszeresére nőtt a védett tengeri területek aránya.

A klímaváltozás az egyik legnagyobb és legösszetettebb kihívás mind globálisan, mind az EU-ban. Az elmúlt két évtizedben egyre gyakoribbá váltak a szélsőséges időjárási jelenségek, például a hóhullámok, az árvizek és az aszályos időszakok. A hóhullámok emberi egészségre gyakorolt súlyos hatását mutatja az a riasztó tény, hogy 2003 nyarán a rendkívüli hőség mintegy 70 ezer fő korai halálához vezetett. 2013-ban az Európai Tanácsban döntés született arról, hogy az EU 2014 és 2020 közötti időszakra szóló költségvetéséből legalább 20%-ot klímapolitikai intézkedésekre kell fordítani. Az Európai Bizottság határozott szándéka az előbbi arány emelése a 2021 és 2027 közötti költségvetési periódusban. A klímaváltozás elleni küzdelem az EU-ban is két fronton zajlik. Egyrészt jelentősen csökkenteni kell az üvegházhatású gázok kibocsátását (2030-ig 40%-kal), valamint a fosszilis energiahordozók felhasználását, tovább kell növelni a megújuló energiaforrások arányát (17,5% volt 2017-ben), és jelentősen javítani kell az energiahatékonyságot. Másrészt a gazdasági szektorokat és a társadalmat fel kell készíteni a klímaváltozással együtt járó negatív hatásokhoz való alkalmazkodásra.

A levegőbe jutó szennyezőanyagok közül 2000 és 2017 között a kén-oxid-kibocsátás csökkent a legnagyobb mértékben, 77%-kal. A mezőgazdaságból származó ammóniakibocsátás viszont – a korábbi csökkenést követően – az utóbbi években emelkedett. Jóllehet a szennyezőanyagok kibocsátásának csökkenése a levegőminőség javulásához általában hozzájárult, mégis a szilárd részecskék, a nitrogén-oxid és a felszínhez közeli ózon esetében előfordult az egészségügyi határérték túllépése. A légszennyezés a legnagyobb környezetegészségi kockázatot jelenti az EU-ban, amely évente 400 ezer korai elhalálozást okoz, ami a jelenleg érvényben lévő kibocsátáscsökkentési politikák teljes körű végrehajtásával több mint a felére visszacsorítható volna 2030-ig. Ehhez azonban tovább kell mérsékelni a közlekedésből, a mezőgazdaságból és a lakossági fűtésből származó károsanyag-kibocsátást.

Az EU-tagállamokban összességében az elmúlt 10–15 évben csökkent az anyagfelhasználás és javult az erőforrás-hatékonyság. A hulladékgazdálkodást és erőforráshasználatot taglaló fejezet megállapítja, hogy az EU-nak sokat kell tennie azért, hogy hosszú távon a körforgásos gazdaság koncepciója érvényre jusson. Ehhez csökkenteni kell a keletkező hulladékok mennyiségét, jelentős mértékben növelni az újrahasználat és -hasznosítás arányát.

Az előrejelzések azt mutatják, hogy a vegyi anyagok termelése és felhasználása a jövőben is növekedni fog, így az emberi egészséget és a környezetminőséget veszélyeztető kockázatok valószínűleg nem csökkennek. A jelentés kiemeli, hogy az európai vegyianyag-politikában és -szabályozásban a jelenleginél integráltabb megközelítésre van szükség.

A környezeti zaj ugyancsak jelentős egészségi probléma, hiszen az EU lakosságának mintegy ötöde él olyan területen, ahol a zajszint káros az emberi egészségre.

Összességében, a jelentés 1–3. részében ismertetett elemzések hangsúlyozzák az Európa előtt álló kihívások tartósságát, fontosságát és sürgősségét. Az EU 2050-es fenntarthatósági jövőképeinek elérése még mindig lehetséges, de ehhez az intézkedések jellegének és ambíciósintjének megváltoztatására van szükség. Ez azt jelenti, hogy egyrészt meg kell erősíteni a kialakított szakpolitikai eszközöket, másrészt a kormányzás innovatív, új megközelítéseivel kell azokra építeni. A jelentés részletes elemzéseire építve a 4. rész számos olyan fontos területet határoz meg a következő két évtizedre, ahol az átmenet lehetővé tétele érdekében a kormányzás valamennyi szintjén rendszerszintű gondolkodásra és összehangolt cselekvésre van szükség.

A 2019 végén felállt új Európai Bizottság a 2019 és 2024 közötti évekre szóló programjában 6 fő politikai prioritást fogalmazott meg, ezek közül az egyik az Európai Zöld Megállapodás (European Green Deal). Az erről kiadott közlemény és mellékletei részletesen tartalmazzák a legfontosabb teendőket és eszközöket, amelyek révén az EU egy környezetileg fenntarthatóbb és társadalmilag befogadóbb fejlődési pályára állhat.

Az alapos, tudományos bizonyítékokon nyugvó jelentés remélhetőleg hozzájárul ahhoz, hogy a jövőben olyan politikai döntések születessenek, amelyek hatékonyan és eredményesen javítják az európai polgárok környezetének állapotát és életminőségét.